

Beknorte Handreiking NT2 voor VO

Voor u ligt een beknorte handreiking met informatie en adviezen over het onderwijs aan NT2-leerlingen in het Voortgezet Onderwijs die extra en specifieke begeleiding nodig hebben.

Internationale Schakelklas

De ISK is voor nieuwkomers (migranten, asielzoekers en vluchtelingen) van 12 tot 18 jaar, die de Nederlandse taal nog niet voldoende beheersen om op een reguliere school onderwijs te volgen. Op de ISK wordt een goede basis gelegd voor het Nederlands van deze nieuwkomers, maar de nadruk ligt evenzogoed op het bieden van veiligheid en geborgenheid, het eigen maken van schoolconventies en studievaardigheden, het begrijpen van instructietaal, het begrijpen en respecteren van normen en waarden van andere culturen, waaronder de westerse.

Het eerste jaar op de ISK beslaat het vak Nederlands 11 lessen van 75 minuten van het totaal van 20 lessen per week. Overige vakken zijn rekenen/wiskunde, digitale vaardigheden, beeldende vorming, sport, muziek/drama en koken. In de uitstroomgroep krijgen de leerlingen minder Nederlands en komen er vakken bij als Engels, biologie en mens en maatschappij. Maar ook bij deze vakken ligt de nadruk op het aanleren van onder andere woordenschat om met de betreffende vakken uit de voeten te kunnen binnen het vervolgonderwijs. Gemiddeld blijven leerlingen zo'n twee jaar op de ISK.

Op de ISK wordt dus een basis gelegd voor het leren van Nederlands en het wennen aan een andere cultuur, maar dit proces is nog niet afgerond als leerlingen uitstromen naar het VO. Leerlingen zitten dan midden in hun tweedetaalverwervingsproces en op het VO kan en moet de Nederlandse taalvaardigheid zich verder ontwikkelen en zullen deze leerlingen extra begeleiding nodig hebben. In deze handreiking geven we een aantal tips en adviezen hoe je hier als school en als docent mee kunt omgaan. Feit is dat het VO hier ook zijn eigen weg in moet vinden, temeer omdat de instroom en het verblijf van vluchtelingen in ons land structureel van aard is, en het onderwijsbeleid ook moet uitgaan van een permanente aanwezigheid van degenen die een verblijfsvergunning hebben gekregen.

Wat je moet weten als docent:

- Migranten kennen vaak integratieproblemen wat betreft taal, leefpatroon, tradities, waarden en normen. Verder ervaren zij vaak moeilijkheden met de aansluiting binnen het onderwijs en het leven in verschillende culturen. Daarnaast blijken de toekomstperspectieven soms anders uit te pakken dan gehoopt en worden ze regelmatig geconfronteerd met discriminatie en racisme.
- Voor vluchtelingenjongeren ligt een moeilijke taak als ze in Nederland komen wonen. Naast het integreren in de Nederlandse maatschappij, worden ze voortdurend geconfronteerd met een moeilijke leefsituatie en herinnerd aan een vaak traumatisch verleden in eigen land. Er gelden voor hen problemen zoals gebroken gezinnen, verlies van familie of status, ontoereikende ouderlijke zorg/steun, heimwee, een AZC-verblijf en veel verhuizingen, onzekerheid over de verblijfsstatus etc.
- Voor de nieuwkomers is het belangrijk dat de mentor aandacht heeft voor hun problematiek en probeert de leerling, ook al vraagt hij er niet om, te ondersteunen en te begeleiden

wanneer dat nodig is. Omdat veel leerlingen zich onveilig voelen zich door hun ervaringen in het verleden, is het bieden van veiligheid en geborgenheid erg belangrijk.

- Leerlingen en ouders hebben vaak bijzonder hoge verwachtingen; veel leerlingen willen advocaat of dokter worden en het kost veel tijd en moeite om dit beeld bij te stellen. Ze moeten vaak onder ogen zien dat de verwachtingen en de eisen hier anders zijn. Veel leerlingen moeten zich ook (andere) leerstrategieën aanleren. Vaak waren ze eraan gewend om de leerstof te moeten reproduceren en niet te hoeven toepassen, zoals in het Nederlandse systeem gewoon is.
- Veel leerlingen hebben slechts enkele (al dan niet aaneengesloten), jaren onderwijs gevolgd in eigen land, of onderweg hiernaartoe. Daardoor is er meestal achterstand in algemene kennis en ontwikkeling en hebben sommige leerlingen weinig schoolervaring. Nadat leerlingen op de ISK gezeten hebben, beheersen zij al redelijk de spreektaal, maar kennen zij nog onvoldoende schooltaal- en vaktaalwoorden. Hun woordenschat is beperkt vergeleken met Nederlandse leerlingen en hierdoor zal het begrijpend lezen van een tekst vaak problemen opleveren. Bij toetsen kan daarnaast het begrijpen van de vragen een probleem opleveren.
- Nieuwkomers gedragen zich vaak anders dan autochtone kinderen en docenten zijn niet altijd in staat dit gedrag te interpreteren zoals het is bedoeld. In Nederland wordt bijvoorbeeld van leerlingen gevraagd om initiatieven te nemen en mensen in de ogen te kijken, terwijl wij op de ISK zien dat sommige leerlingen in hun moederland gewend waren om een afwachtende houding aan te nemen en oogcontact te vermijden; dit is dus geen luiheid of mijden van contact. Verder zijn de leerlingen het bijvoorbeeld niet gewend om tegen docenten te mogen zeggen dat ze iets niet begrijpen. Dit wordt in hun land van herkomst regelmatig als ongeleefd gezien.

Wat kan een docent in het algemeen doen om de taalvaardigheid van de nieuwkomers te ontwikkelen:

- **Iedere docent is een taaldocent:** schenk bij alle vakken aandacht aan taal. Elk vak heeft zijn eigen taalsituaties en woorden. Het is belangrijk dat leerlingen juist deze woorden leren. Tegenwoordig is hier veel aandacht voor onder de noemer 'taalgericht vakonderwijs'.
- **Aandacht voor nieuwe/moeilijke woorden:** schenk met name aandacht aan hoogfrequente woorden, de vaktaalwoorden en de schoolwoorden. En maak onderscheid tussen receptieve kennis (woord begrijpen, een globaal idee is genoeg) en productieve kennis (een dieper begrip van het woord is nodig). Het is belangrijk om nieuwe woorden vaak te herhalen, liefst in verschillende contexten. Stimuleer de autonomie van de leerling door nieuwe betekenissen zelfstandig te laten achterhalen (door afleiden uit context of opzoeken in woordenboek). Stimuleer het bijhouden van **een woordschrift/woordenlijsten online** en bespreek dit eens in de zoveel tijd. (oefenen van woorden online: <https://wrts.nl/signin>)
- **Passend taalaanbod:** let op je eigen taalgebruik. Spreek rustig, goed gearticuleerd en in duidelijke, actieve zinnen. Leg de nadruk op de woorden die belangrijk zijn in de zin. Breng structuur aan in de uitleg of instructie. Denk na over de opbouw van de uitleg, en over het gebruik van bijvoorbeeld visuele ondersteuning. Maak gebruik van concrete voorbeelden die aansluiten bij de belevingswereld. Bedenk van te voren welke woorden een probleem kunnen opleveren voor NT2-leerlingen, en anticipeer daarop. Vat tussendoor de belangrijke informatie samen.

- **Stimuleer taalgebruik:** laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf Nederlandse zinnen formuleren, en praat veel met ze. Zorg voor een veilige leeromgeving waarin ruimte is voor fouten maken. Als leerlingen bang zijn dat ze worden uitgelachen, zullen ze het vermijden om veel te spreken.
- **Geef feedback:** dit kan impliciet (door een verkeerd geformuleerde zin in de goede vorm te herhalen) of expliciet (door te benoemen dat bijvoorbeeld de woordkeus of de uitspraak anders moet).
- **Houd rekening met de NT2-leerling als het gaat om toetsing.** Het is fijn als leerlingen meer tijd krijgen voor een toets of examen. Laat spelling- en grammaticale fouten niet meetellen als het niet van toepassing is. Laat leerlingen een woordenboek gebruiken om woorden die ze niet kennen op te zoeken. Tijdens de toets mogen leerlingen vragen stellen over betekenis of bedoeling van een vraag.
- **Gun leerlingen de tijd om te wennen:** houd rekening met een wienperiode van 4 tot 5 maanden, waarin de resultaten zullen tegenvallen. Het is fijn als de eerste cijfers die behaald worden nog niet meteen meetellen voor de overgang.

Luisteren:

Luistervaardigheid in een tweede taal vraagt veel van leerlingen. Je moet verstaan welke klanken en woorden geproduceerd worden. De Nederlandse taal bevat andere klanken dan de klanken in de moedertaal van de leerling. Het herkennen van de woorden is al moeilijk, laat staan om ze daarna in de context te plaatsen en de bedoeling van de spreker te interpreteren. Bij het begrijpen speelt ook de kennis van de wereld een belangrijke rol. Voor een NT2-leerling kan die kennis net even anders zijn dan voor een leerling die in Nederland is opgegroeid.

Voor een NT2-leerling is het van belang om bewust gebruik te leren maken van luisterstrategieën: precies, globaal of gericht luisteren. Hij kan gebruik maken van zijn eigen kennis en voorspellingen doen over de inhoud. Zo kan de leerling, als hij onbekende woorden hoort in de uitleg van een docent, er toch de belangrijkste informatie uithalen.

Wat kunnen de docent en leerling doen?

Activeer de voorkennis van de NT2-leerling. Activeer de NT2-leerling zelf: geef huiswerk, laat hem aantekeningen maken, laat de leerling belangrijke nieuwe woorden van tevoren opschrijven. Controleer of de NT2-leerling de uitleg begrepen heeft. Geef de gelegenheid tot vragen stellen, of laat de uitleg of instructie in eigen woorden navertellen.

Lezen:

Op een reguliere school komt de leerling meer in aanraking met informatieve schoolboekteksten dan hij gewend was. Bij dergelijke teksten komen andere vaardigheden kijken: je moet de informatie kunnen ordenen en kunnen koppelen aan bestaande kennis. Dit kan moeilijk zijn voor een NT2-leerling omdat er in een informatieve tekst vaak veel onbekende woorden staan, de informatiedichtheid hoog is en omdat er onderwerpen behandeld worden waar de leerling soms nog weinig van weet.

Wat kunnen de docent en leerling doen?

De docent bewerkt het onderwerp goed voor en zorgt dat de leerling voldoende kennis heeft over het onderwerp. Eventueel kan ervoor gekozen worden om de leerling pre-teaching te geven. Kies eens een andere verwerkingsopdracht dan het laten maken van vragen na het lezen van de tekst. Laat de leerlingen ter voorbereiding de tekst thuis lezen en tijdens de les de verwerkingsopdracht uitvoeren. Dan blijft er in de les meer tijd over om vragen te stellen en opdrachten te maken in kleine groepjes. Ook als de leerling de tekst thuis voorbereidt, moet de docent de leerling helpen door hem te stimuleren om actief te lezen (onderstrepen van belangrijke woorden/zinnen, verbanden inzichtelijk maken door pijlen, samenvatten in kantlijn, onduidelijkheden onderaan de pagina noteren).

Schenk tijdens de lessen aandacht aan leesstrategieën, want deze zijn erg belangrijk. Leesstrategieën zijn taalonafhankelijk en kunnen daardoor ook in een andere taal toegepast worden. Leerlingen die weinig schoolse vaardigheden hebben en ook in hun moedertaal weinig lezen, zijn zeer gebaat bij onderwijs in leesstrategieën. Laat leerlingen thuis veel fictie lezen om te oefenen (leeskilometers maken), zodat ook de snelheid van het lezen omhoog gaat. Bekend is dat NT2-leerlingen relatief langzaam lezen, zelfs als ze de betekenis van de woorden kennen. Om leerlingen te stimuleren veel te lezen is het fijn als er een goed gevulde schoolbibliotheek is waar ook aantrekkelijke boeken met een aangepast leesniveau aanwezig zijn.

Schrijven:

De schrijfvaardigheid in het Nederlands kan het best ontwikkeld worden met behulp van concrete taaltaken, zoals het schrijven van een verslag. Enige voorkennis moet dan wel aanwezig zijn. Voor docenten goed om in gedachten te houden dat taaleisen die aan een NT2-leerling gesteld kunnen worden natuurlijk anders zijn dan die aan NT1-leerders gesteld worden.

Zes veel gebruikte stappen voor het oefenen van schrijfvaardigheid zijn: voorkennis activeren, voorbeeld van te schrijven tekst bekijken, schrijfplan maken, zelfstandig 1^e versie schrijven, feedback ontvangen en herschrijven.

Verdere algemene tips voor docenten:

- Stimuleer het contact tussen nieuwkomer en klasgenoten
- Zet een goede leerling naast een ISK-leerling, die eventueel de rol van maatje kan krijgen
- Wees alert op veranderend gedrag (mogelijk specifieke vluchtelingenproblematiek)
- Houd regelmatig een begeleidingsgesprek en zorg ook voor goed contact met ouders/verzorgers

Taalleerervaringen van nieuwkomers:

- Nieuwkomers lijken vaker te over-generaliseren i.p.v. dat ze regels uit het hoofd leren
- Ze maken meer gebruik van voorspelstrategieën en globaal begrip van de tekst
- Ze hebben een beter auditief vermogen door training en oefening met klanken anders dan moedertaal

Let op:

Er zijn ontheffingen en/of aanpassingen voor anderstalige leerlingen, bijvoorbeeld ontheffing voor Frans of Duits als verplichte tweede vreemde taal (Inrichtingsbesluit W.V.O. art. 21, 22 en 26)

Disclaimer: deze handreiking is gebaseerd op 'Handreiking NT2 VO' van het expertiseteam VO van Landstede Groep en 'O jee, een NT2-leerling in de klas!' geschreven door LOWAN en iTTA. Mocht u geïnteresseerd zijn, dan zijn in deze twee teksten meer achtergronden en veel verwijzingen naar lesmethodes, websites, oefenprogramma's, regelgeving etc. te vinden.